

2. Озель В. І. Договірні засади шлюбних відносин в історії українського права. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С.41-45.
3. Петrenchенко. С. А. Актуальні аспекти укладення та розірвання шлюбного договору в Україні: історія та сучасність. *Форум права*. 2014. № 3. С. 290-295.
4. Ромовська З. В. *Українське сімейне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Правова єдність. 2009. С. 3-20.
5. Ухач В.З. *Історія держави і права: навчальний посібник*. Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.

Шупарська М.
студентка 1 курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник : к.ю.н., доцент,
доктор права УВУ,
завідувач кафедри теорії та
історії держави і права ТНЕУ
Кравчук М.В.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ ПРАВА

Актуальність представленої наукової розробки є незаперечною. Оскільки, за твердженням М. Кравчука «принципи права сприяють консолідації всіх форм правової діяльності, формування правового мислення і культури, надають внутрішньої цілісності правовій системі, забезпечують зміцнення законності і правопорядку, гарантують реалізацію прав та інтересів українських громадян [1, с. 96]. На його думку у принципах «зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід генезису цивілізацій, вони є стрижнем правової матерії» [2, с.205].

Принципи права – це одне з фундаментальних понять правової системи, яке є найбільш вживаним і формує вимоги, які ставляться до учасників суспільних відносин для поєднання інтересів усіх груп населення.

Проблема принципів права є завжди актуальною та належить до більш складних, адже через її мінливість, вона завжди потребує нових досліджень і доопрацювань.

Правові принципи досконаліше розкривають місце і розвиток права у суспільному житті. Вони більш пріоритетні та більш стійкі, ніж інші норми права.

Якщо розглянути проблему реалізації принципів права, то найбільш наочним та зрозумілим є її аналіз стосовно застосування принципів права у процесі розбудови вітчизняного громадянського суспільства і правової держави.

Доречно підкреслити призначення принципів права. Зокрема те, що останні забезпечують вплив норм права на суспільні відносини шляхом правового впливу.

Принципи права виражаються двома поширеними способами. Перший – це текстуальне закріплення, який полягає у безпосередньому формулюванні їх у нормах права, другий – це змістовне закріплення, він полягає у виведенні принципів права зі змісту нормативно-правових актів.

На сьогоднішній день принципи права найбільш вагомими у забезпеченні прав людини. Вони є концентрованими, узагальненими вимогами до правових відносин.

Важливо зауважити, що принцип «верховенства права» є ключовим для всієї правової системи України. Впровадивши їх у правове життя, юристи вважають, можна змінити якість суспільного буття. Оскільки ми будуємо правову державу майже 30 років, але суттєвих змін не відбулося, національне завдання українців найшвидше впровадити принцип «верховенства права».

М. Кравчук підкреслив «за твердженням багатьох вчених світу принцип «верховенство права» включає формальну законність, демократію, та індивідуальні права, він вбирає в себе традиційні уявлення про індивідуальну свободу і природну справедливість [1, с.101].

Отже, пізнання змісту принципів є важливим для українців. Значимість їх пов'язана із розумінням їхньої сутності.

Крім вище вказаних, важливими є інші правові принципи. Зокрема, «принцип свободи» означає, що право виступає як міра свободи політичної, економічної, ідеологічної. Далі, «принцип справедливості» означає, що право виступає як міра справедливості, як морально-правова міра, вкладеного та отриманого, в усіх сферах життєдіяльності людини та їхнього правового забезпечення. І ще, «принцип рівності» означає рівність усіх перед законом, рівність прав та обов'язків, незалежно від національної, релігійної та іншої належності, службового та іншого становища, рівну правову можливість.

Не менш важливими є спеціально-соціальні принципи: гуманізму, демократизму, законності. Зокрема, «принцип гуманізму», тобто людинолюбства, розкриває одну з найважливіших ціннісних характеристик права, домінування у формуванні та функціонуванні правової системи природних невідчужуваних прав людини. Це – право на життя, здоров'я, особисту свободу та безпеку, право на охорону своєї честі та репутації, недоторканність особи та ін.; створення всіх умов, необхідних для нормального існування та розвитку особи.

Так, «принцип демократизму» знаходить свій прояв у тому, що право та законодавство виражають волю народу, волю всіх і кожного, формуються через форми народовладдя: безпосередню та представницьку демократію.

Особливо значущим для правового життя є «принцип законності», оскільки він пронизує всю правову матерію. Саме він виражається у вимогах щодо: якості нормативно-правових актів, їх взаємного доповнення один одного; неухильного додержання та виконання юридичних норм, правових приписів усіма суб'єктами – громадянами, їх громадськими об'єднаннями та некомерційними організаціями, посадовими особами, державними органами; невідворотної відповідальності за вину громадян і посадових осіб» [3].

До основних принципів права вчені також відносять правові презумпції, фікції та аксіоми. «Правові аксіоми – це такі ідеї, положення які сприймаються без доведення. Напр.: «Всяка діяльність, яка незаборонена законом – дозволена; Незнання закону не звільняє від вини». Правові презумпції – це такі правові ідеї істинність яких припускають без доведення, іншими словами це припущення. Напр.: «Ніхто не може бути визнаним у скоєнні злочину, а також притягнутий до кримінальної відповідальності інакше як за вироком суду». Правова фікція – це юридичне утворення, що суперечить реальності, але використовується для досягнення юридичних наслідків або бажаних судових рішень. Напр.: «Оголошення громадянина померлим; Позовна давність» [2, с.207]. Таке твердження має раціональне зерно, адже принципи права слугують загальними орієнтирами у правотворчості та правозастосування.

Таким чином, принципи права є визначальним нормативним критерієм і вектором правового регулювання суспільних відносин, які всебічно окреслюють місце права у розвитку і житті суспільства. Саме принципи права найбільш ефективно регулюють суспільні відносини і закріплюють та впроваджують єдині норми і тому виступають ключовим елементом правової системи. Тож-бо, принципи права, поряд правовими нормами, є найвагомішим його нормативним інструментарієм, пізнання яких всебічно і найбільш повно охоплено базовою загальнотеоретичною наукою і навчальною дисципліною, теорією держави і права. Саме цей фактор є ключовим, поряд з іншими, у визнанні цього курсу не тільки загальним, узагальнюючим, методологічним, а і фундаментальними практично-спрямовуваними знаннями у підготовці сучасного юриста.

Список використаних джерел

1. Кравчук М.В. Проблеми теорії держави і права (опорні конспекти): [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] 2-ге вид., змін. і доп. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 420 с.

2. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. ЗВО. 3-є вид. змін. й доп. Тернопіль: ТНЕУ. 2019. 524 с.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: [підручник] Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1627.html> (дата звернення: 31.10.19).

Margarita Khoperia

*Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
Wydział Prawa i Administracji, studentka III roku Prawa (Polska)*

CIVIL RIGHTS IN CONSTITUTIONS OF POLAND AND UKRAINE – DIFFERENCES AND SIMILARITIES

Prawa obywatelskie w świetle Konstytucji polskiej i ukraińskiej - podobieństwa i różnice

Prążródół zamysłu jakim są prawa człowieka, jak i powiązane z nimi ściśle prawa i wolności obywatelskie, możemy doszukiwać się już w filozoficznej myśli społecznej starożytnych Greków i Rzymian. Te dwie cywilizacje jako pierwsze w swoich pismach i teoriach rozważały pojęcia wolności, równości oraz sprawiedliwości w rozumieniu społeczno-politycznym [1].

W starożytności jednostka była władzą we wszystkich prawie sferach publicznych, natomiast w życiu prywatnym – niewolnikiem. Wolność polegała na możliwości publicznego obradowania w sprawach wojny i pokoju, zawieraniu przymierzy z cudzoziemcami, uchwalaniu praw, badaniu rachunków. W pewnym stopniu były to prawa. Tylko czy te prawa w dzisiejszych czasach miałyby tak duże znaczenie, gdybyśmy dalej w życiu prywatnym pozostawali niewolnikami? Człowiek bez wolności w nowożytności, w zmieniającej się bardzo szybko epoce byłby kolokwialnie mówiąc – słaby. Po co prawa, kiedy nie mamy wolności w sferze prywatnej? Wszelkie prywatne poczynania w starożytności były poddawane surowemu nadzorowi. Przejawiał się absolutny brak indywidualnej niezależności pod względem sądów, jak i religii i innych dziedzin życia. Wybór własnego kultu, całokształtu praktyk religijnych i obrzędów, będących w czasach nowożytnych jednym z zasadniczych aspektów religii, jednego z najcenniejszych dla nas praw, w oczach starożytnych byłaby zbrodnią i świętokradztwem. Sprawy, które dla nas są niewiele znaczące, wkraczał autorytet społeczności, krępując wolę jednostki. Z takim pojmowaniem wolności starożytni nie znali pojęcia praw osobistych. Ludzie byli wówczas bardziej podporządkowani, podchodzącymi pod maszyny, których funkcjonowanie wyznaczało prawo. W czasie, gdy cywilizacja rzymska rozkwitała, to samo uzależnienie charakteryzowało ją. Jednostka zagubiła się w narodzie, a obywatel w mieście [2]. Mogli nie znać pojęcia praw obywatelskich, ale w pewnym stopniu je praktykowali. Prawa te, mając charakter publiczny, pozostają w relacji między państwem a obywatelem. Dla ówczesnych ludzi to, co było podyktowane przez *polis* było dobre, były to relacje człowiek a naród. W dzisiejszych czasach prawa obywatelskie nabrały innego znaczenia. Dostosowane są do potrzeb nowożytnych ludzi.

W czasach nowoczesnych podstawowym obowiązkiem państwa, jak i jego organów jest skuteczna ochrona praw i wolności człowieka. W Polsce normatywny zakres tych praw wyznacza Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [3] oraz ustawy zwykłe. Prawa człowieka na Ukrainie zapewnia natomiast Konstytucja Ukrainy z 28 czerwca 1996 r. [4] Zarazem Polska, jak i Ukraina jako członkowie społeczności międzynarodowej są stronami całego szeregu traktatów regulujących prawa i wolności człowieka. Jednymi z ważniejszych, których dokonam porównania w obu państwach, są prawa obywatelskie. Dla lepszego zrozumienia tekstu, wytłumaczę czym owe normy są. Prawa obywatelskie są to prawa obywatela danego państwa, zagwarantowane przez konstytucję, których celem jest ochrona jego interesów. W odróżnieniu od praw człowieka, prawa obywatelskie są prawami o charakterze publicznym, pozostają bowiem w relacji między państwem a obywatelem. Najważniejsze z nich to prawo do pracy, prawo do nauki i prawo wyborcze. Na wyróżnienie zasługują również prawa polityczne i ekonomiczne.

Źródłem praw i wolności każdego obywatela jest jego godność, która jest nienaruszalna, nie można się jej zrzec, znieść, ograniczyć czy zawiesić. Przysługuje ona każdemu człowiekowi w